

LUNDS
UNIVERSITET

Om patienten själv får välja

Martin Svensson

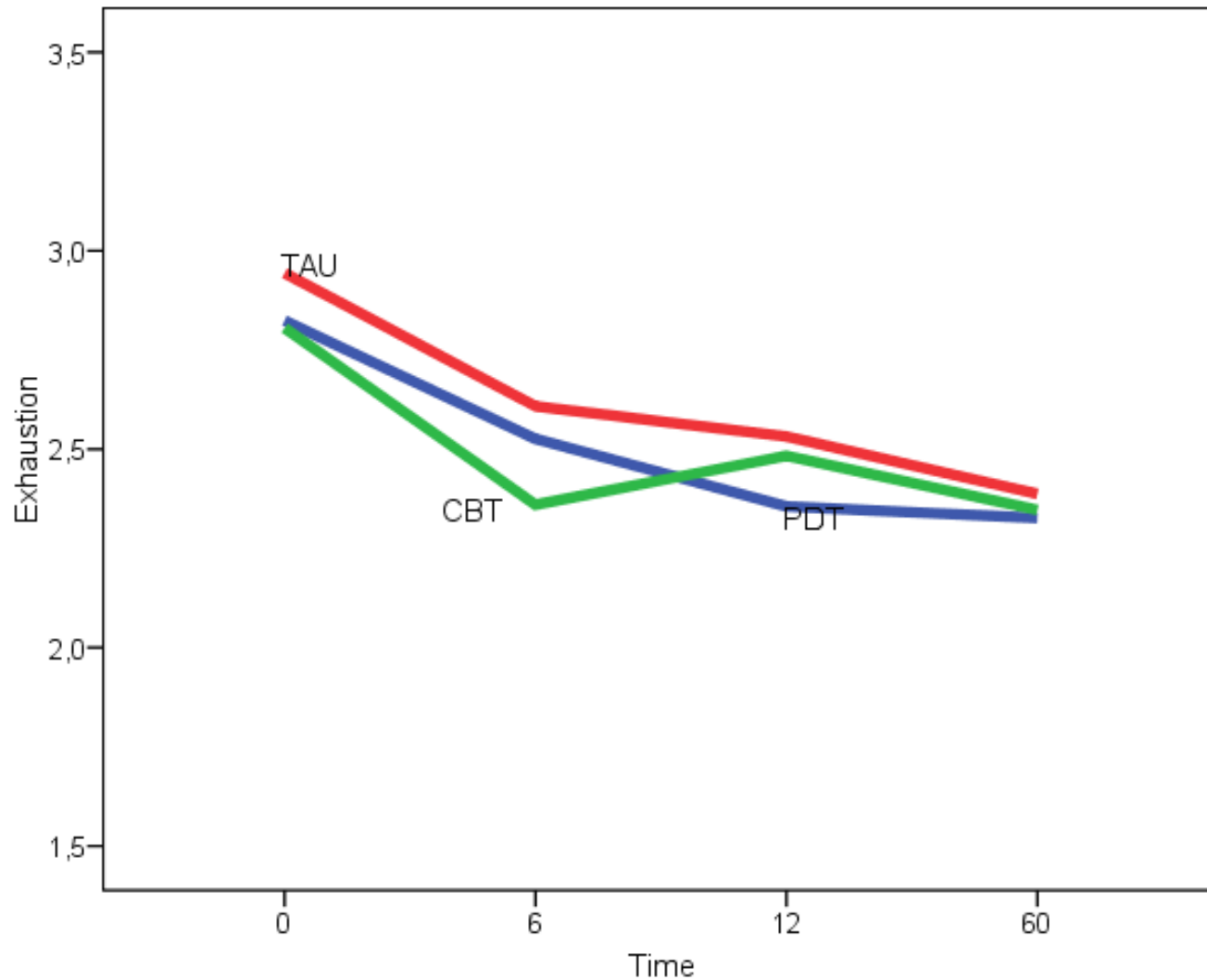
leg. psykolog, doktorand

Thomas Nilsson

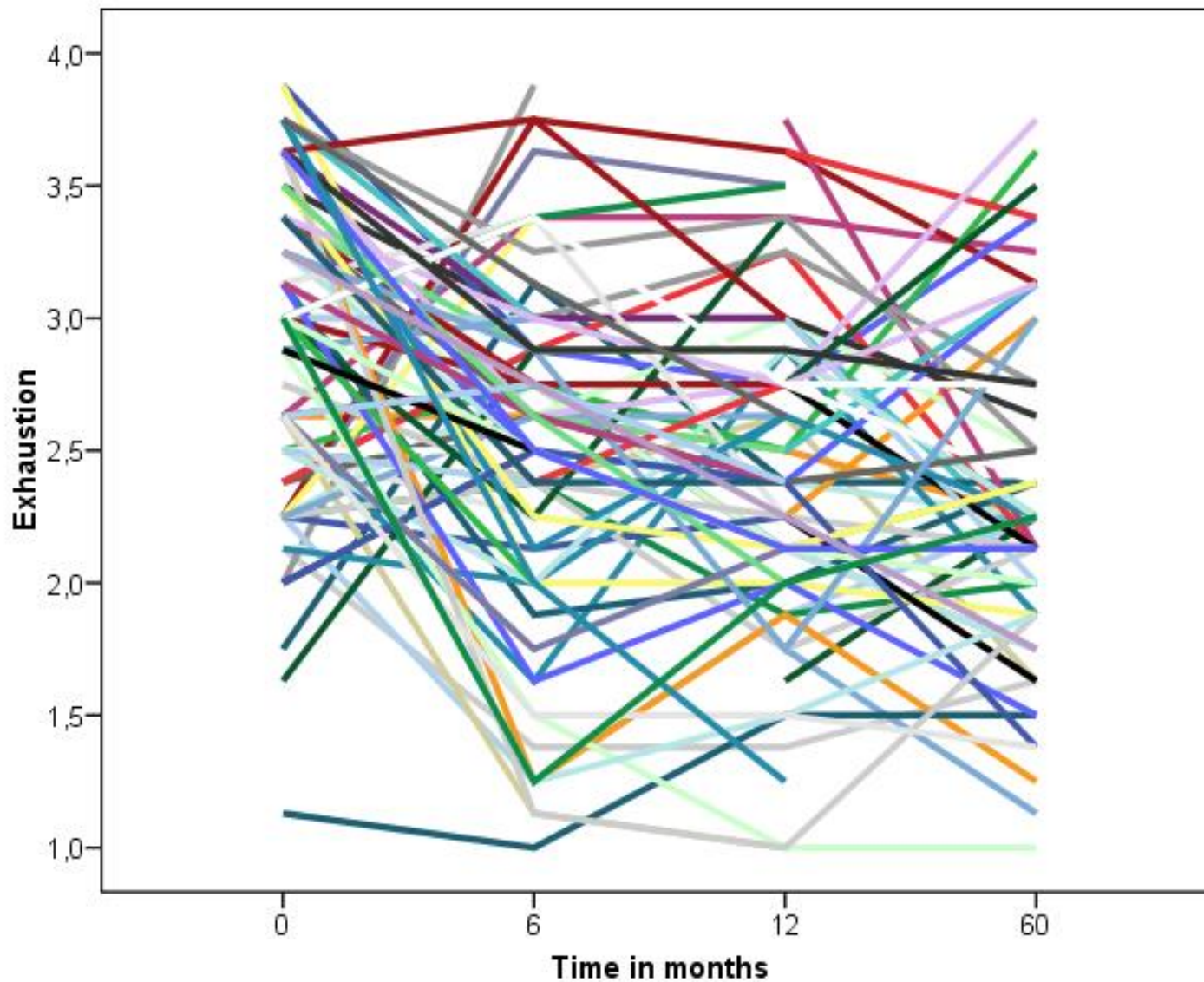
leg. psykolog, doktorand

Oldenburg Burnout Inventory, OLBI

120 utmattade patienter

Gruppnivå vs individnivå

- Variationen mellan enskilda fall är betydande och beror sannolikt mycket på individuella skillnader hos patienter
- Kan detta bero på att patienter är olika lämpliga för olika behandlingar?

Nilsson, T., Svensson, M., Sandell, R., & Clinton, D. (2007). Patients' experiences of change in cognitive-behavioural therapy and psychodynamic therapy: A qualitative comparative study. *Psychotherapy Research*, 17, 553-566.

- 31 patienter, 14 KBT och 17 PDT, intervjuades
- Patienter har väl utvecklade föreställningar om vad som var hjälpsamt och inte hjälpsamt efter genomgången psykoterapi
- Missnöjda patienter kan definiera vad de önskar för typ av terapi istället för den erhållna

Centrala begrepp

- Olika lämplighet
  - Olika behandlingar är olika lämpliga för den enskilda patienten. Patientens självkänedom kan vara ett sätt att hitta den bäst lämpade behandlingen för individen
- Behandlingspreferens
  - den terapiform patienten föredrar
- Självval
  - när patienter själva får välja behandling
- Preferenseffekt
  - Effekten av att få en önskad eller oönskad behandling

Så mäts behandlingspreferens

- Preferens mäts före behandlingsbesked/randomisering
- Beskrivning av behandlingsalternativen, text eller videoexempel
- Frågeformulär om attityder till behandling och behandlingskomponenter
- Själval innebär ett eget val mellan olika behandlingsalternativ

Preferenseffekter

Vad vet vi idag?

1967-2009

Tre översikter om preferens och utfall

**”There is a remarkable paucity of knowledge of the relationship of client preferences regarding counsellors to counselling processes and outcomes”
(Rosen, 1967)**

- Litteraturstudie
- Individer har många tankar om vad de föredrar vid rådgivning och behandling
- Fokus på terapeuten roll och personliga kännetecken

**“the extent to which patients preferences for a particular form of psychotherapy affects the therapeutic process and its outcome is hitherto insufficiently explored”
(Glass, Arnkoff & Shapiro, 2001)**

- 10 studier
- Endast 2 studier med positiv preferenseffekt
- Övriga 8 studier blandad eller ingen effekt

**”there is a small effect on treatment outcome in favor of clients who are matched to their preferred treatment”
(Swift & Callahan, 2009)**

- 26 studier
- Liten men positiv preferenseffekt
- Studiedesign är en modererande faktor

Det blir bättre och bättre...

Tre olika typer av design för att mäta effekten av preferens i behandling

Randomised Controlled Trial, RCT

Patienter randomiseras till behandling och slumpen avgör om denna matchar eller inte matchar deras preferenser

- + Patienter fördelas slumpmässigt
- Preferenser är sannolikt inte lika starka på grund av att randomiseringsvägrare utesluts. I synnerhet vid jämförelse psykoterapi – medicin.

Match/no-match, M/NM

Patienter fördelas till betingelse som matchar eller inte matchar deras preferenser

- + Design specifikt för att mäta preferens
- Patienter är ej slumpmässigt fördelade

Partially Randomised Preference Trial, PRPT

Patienter som vägrar randomisering erbjuds önskad behandling, övriga patienter randomiseras till behandling

- + Inkluderar även patienter som vägrar randomisering och kan tänkas ha starka preferenser
- Ingen patient får en icke prefererad/oönskad behandling

Betydelsen av preferenser tycks bero på designen (Swift & Callahan, 2009)

Utfall i behandling

- RCT: $d = 0.41$ (liten)
- M/NM: $d = 0.41$ (liten)
- PRPT: $d = 0.14$ (försumbar)

Behandlingsformer och diagnos (Swift & Callahan 2011)

- Psykoterapi – psykoterapi $d = .21$
- Psykofarmaka – psykoterapi $d = .36$
- Effekt utifrån patientens diagnos
  - ångest, $d = .49$ (6 studier)
  - depression, $d = .35$ (12 studier)
  - missbruk, $d = .34$ (8 studier)
  - allvarlig mental sjukdom, $d = .09$ (2 studier)

35 preferensstudier (2015)

- Jämför ofta två ganska lika behandlingar eller endast olika format – grupp/individ eller öppen/sluten vård
- Styrkan i preferensen sällan undersökt
- Många studier är PRPT
- 46 % av studierna visar på en positiv preferenseffekt

Men när man exkluderar PRPT, studier som endast jämför olika format eller väldigt lika behandlingar så har 68 % en positiv preferenseffekt

Betydelse för klinikern

- Bättre resultat
- Färre avhopp: 1:2
- Bättre allians
- Bättre följsamhet till behandlingen

Hur kan preferenseffekter förstås?

- Själva valet, ökat engagemang och ansvar
- Förstärkt allians
- Etiologisk överensstämmelse
- Patientens inlärningsstil matchar behandlingen

LUNDS
UNIVERSITET

Projekt POSE

- Psychotherapy Outcome and Self-Selection Effects in Panic Disorder

Forskningsgruppen

- Rolf Sandell, projektledare
- Sean Perrin, huvudhandledare
- Gardar Viborg, PCT-ansvarig
- Håkan Johansson, PFPP-ansvarig
- Martin Svensson, doktorand
- Thomas Nilsson, doktorand
- Klara Kuutmann, psykolog

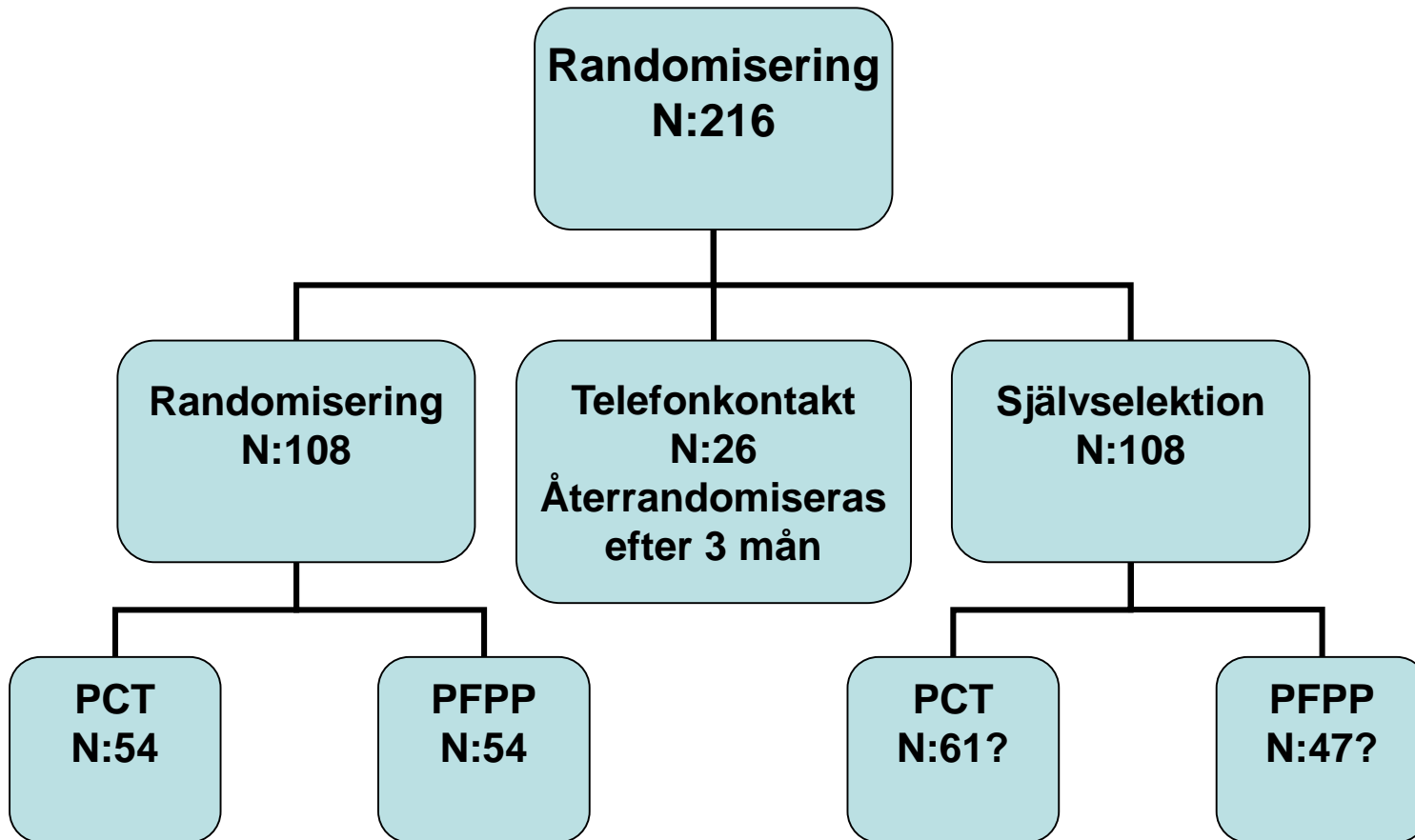

Projekt POSE

- Randomiserad kontrollerad studie (RCT) jämförs med självval
- Paniksyndrom med eller utan agorafobi
- Panic-Focused Psychodynamic Psychotherapy (PDT) vs Panic Control Treatment (KBT)
- Panic Disorder Severity Scale (PDSS)
- Studien genomförs på mottagningar i södra Sverige

Projekt POSE, The Fully Randomized Preference Trial - FRPT

FRPT vs. PRPT

- Jämför randomiserade patienter mot
- Helt självselektade patienter
- Jämför de som bryr sig (självselektade till självselektion)
- Mot de som inte bryr sig (självselektade till randomisering)

Självvalet

- Två textbeskrivningar
- Korta och likvärdiga
- Ej reklam
- Lättlästa
- Innehåll som överensstämmer med behandlingen

Panic Control Treatment, PCT (David Barlow & Michelle Craske)

- 12-14 sessioner över 12 veckor
  - 1 session per vecka, 60-90 min per session
  - Behandlingslängd: 780 - 1140 min
  - Behandlingen ska slutföras inom 10-16 veckor

Panic Focused Psychodynamic Psychotherapy, PFPP (Barbara Milrod et al.)

- 19-24 sessioner över 12 veckor
  - 2 sessioner per vecka, 45 min per session
  - Behandlingslängd: 855 - 1080 min
  - Behandlingen måste slutföras inom 10-16 veckor

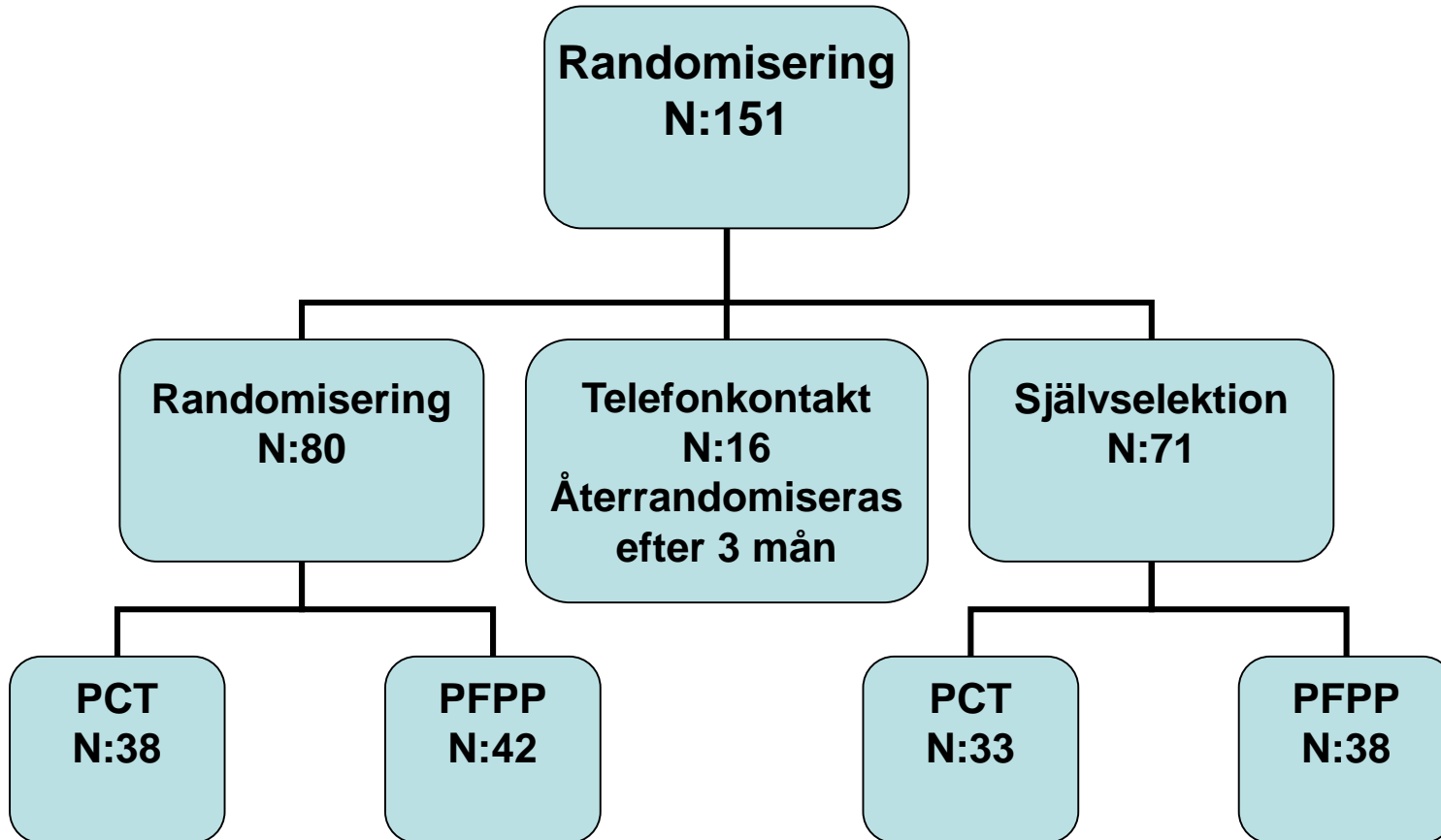

Teoretiskt och metodologiskt klart åtskilda behandlingar

- PCT fokuserar på exponering för de fysiska sensationerna associerade med panik och på kognitiv omstrukturering av felaktiga tolkningar av dessa kroppsliga sensationer.
- PFPP fokuserar på den underliggande/omedvetna psykologiska betydelsen av de kroppsliga symtomen på panik samt på patientens relationella och känslomässiga fungerande.

Status 151127

Inklusionsprocessen

• Screenade patienter	394
• Exkluderade vid screening	215
• Fullständig bedömning	179
• Exkluderade patienter	22
• Väntelista	16
• Avhopp under väntelista	2
• Kom ej till behandling	4
• Inkluderade till behandling	151

Uppföljningar

Forsknings sajter i Projekt POSE

- Varberg, Närsjukvård
- Falkenberg, Närsjukvård
- Halmstad, Närsjukvård
- Värnamo, VPM
- Lund/Arlöv/Eslö, VPM
- Lund, Ungdomsmottagning
- Trelleborg, VPM
- Malmö, VPM
- Falun, Närsjukvård

Tidsplan

- 2008 etablering av projektet
- 2009 rekrytering av behandlare och handledare
- Feb/Mars 2010 utbildning med Milrod och Craske
- Hösten 2010 utbildningsterapier
- Våren 2011 behandlingsstart i studien
- Ytterligare utbildningar, 2011, 2013 och 2015
- Våren 2017 inklusion avslutas
- 2019 uppföljningar avslutas

Kontakt

thomas.nilsson@psy.lu.se

martin.svensson@psy.lu.se

